

Ks. prof. zw. dr hab. Stanisław Araszczuk
Kierownik Katedry Liturgiki, Homiletyki
i Kultury Muzycznej Kościoła
PWT we Wrocławiu

Recenzja dorobku naukowego oraz pracy habilitacyjnej pt. *Wersety psalmiczne w preces godzin kanonicznych. Studium historyczno-liturgiczne*, Kraków 2015, autorstwa ks. dra Jarosława Supersona SAC

Wprowadzenie

Ogólne Wprowadzenie do Liturgii Godzin zaznacza, że „Celem Liturgii Godzin jest uwielbienie Boga, ale tradycja zarówno żydowska, jak i chrześcijańska nie oddziela prośb od uwielbienia, a często z niego wyprowadza modlitwy błagalne. Już Apostoł Paweł zaleca, "aby prośby, modlitwy, wspólne błagania, dziękczynienia były odprawiane za wszystkich ludzi: za królów i wszystkich sprawujących władzę, abyśmy mogli prowadzić życie spokojne z całą pobożnością i godnością. Jest to bowiem rzecz dobra i miła w oczach Zbawiciela naszego, Boga, który pragnie, by wszyscy ludzie byli zbawieni i doszli do poznania prawdy" (1 Tm 2, 1-4). To polecenie Ojcowie Kościoła tłumaczyli często w tym znaczeniu, że powinno się zanosić prośby do Boga rano i wieczorem” (OWLG 179). Cel ten stał się fundamentem prac nad reformą brewiarza już za pontyfikatu Piusa XII. Przygotowane wówczas materiały stanowiły bazę i punkt wyjścia dla przyszłych prac związanych z odnową soborową. Zwieńczeniem tych prac było wydanie w lutym 1971 roku, jeszcze na kilka miesięcy przed opublikowaniem nowej księgi liturgicznej – *Liturgia Horarum*, dokumentu *Institutio Generalis de Liturgia Horarum*. Była to osobista decyzja papieża Pawła VI, którego intencją było, aby kapłani i wierni mogli zapoznać się z najważniejszymi kwestiami reformowanego *Officium Divinum*.

W przygotowaniu reformy Liturgii Godzin początkowo nie przewidywano specjalnego *coetus*, który miałby przygotować nowe prośby. Po raz pierwszy mówiono o nich podczas czwartego zebrania plenarnego (1 XII 1964 r.), kiedy Ojcowie soborowi postanowili, że niektóre elementy Prymy zostaną przeniesione do Jutrznii oraz, że można wprowadzić modlitwę powszechną do Nieszporów, gdyby celebrowanie miało miejsce z ludem.

W pracach nad reformą Breviarza brało udział ponad 100 osób. Tworzyli oni kolejno mniejsze grupy studyjne. Utworzono także, w kwietniu 1967 roku, specjalną Grupę Studyjną (XII bis), której sekretarzem był J. Patino, a sprawozdawcą V. Raffa. Zajęła się ona przygotowaniem nowych *Preces*, które miały sprostać oczekiwaniom, postulowanym przez badaczy już od lat. Po obszernych pracach badawczych nad wymiarami teologicznymi, historycznymi i pastoralnymi próśb oraz po wyznaczeniu kryteriów, które przyjęto w przygotowaniu wstępnych schematów. Ostateczne teksty zostały zaaprobowane i wprowadzone do Liturgii Godzin 10.04.1970 r. Posoborowa publikacja *Preces ad Laudes matutinas et ad Vesperas Officii Divini instaurandi* zawiera 1257 modlitewnych formuł wchodzących w skład *Preces*. W pracach nad nowymi *Preces* dopilnowano między innymi, aby charakterystyką próśb Jutrzni było ich ukierunkowanie na nadchodzący dzień, próśby o jego uświęcenie i Bożą pomoc dla proszących. Jeśli chodzi o idee kierujące ułożeniem modlitw wstawienniczych w Nieszporach, to nieco odmiennej treści próśb wezwania połączono z charakterem modlitwy wieczornej, a w tym kontekście także wspomnienie wiernych zmarłych i modlitwę za nich. Biblijna tradycja łączenia modlitw próśb z uprzednią modlitwa uwielbienia stała się inspiracją dla reformy oficjum.

Szczególną charakterystyką nowych *Preces* jest ich zmiana stylistyczna. Do tej pory były one kojarzone wyłącznie z formą litanijną oraz psalmodyczną. Nowe modlitwy charakteryzuje inna struktura, zanurzona w stylistyce biblijnej, co według założeń samej reformy miało zachować uniwersalny charakter nowej modlitwy Kościoła i zabezpieczyć *Preces* przed popadnięciem w przesadę stylistyczną czy formy nietrwale, związane z pobożnością konkretnej epoki czy miejsca. Biblijny charakter nowych tekstów jest najczęściej wyrażony w formie narracji przywodzącej na myśl tradycyjne modlitwy błogosławieństwa Ludu Wybranego, ale także młodego Kościoła, który podjął ich anamnetyczny, uobecniający charakter. W modlitwach tych jest miejsce na wyznanie wiary, na proklamację chwały Bożej, co lepiej podkreśla nadzieję, że zostaniemy wysłuchani. *Preces* nowego oficjum nie są już jedynie błaganiami, ale powracają do starożytnego modelu błogosławieństwa, które łatwo przechodzi w modlitwę błagalną. Należy zauważyć, że niewielu jest specjalistów, którzy poświęcili się drobiazgowym badaniom godzin kanonicznych i ich rozwoju na przestrzeni wieków. Dlatego też praca habilitacyjna ks. J. Supersona SAC jest tak wartościowa, gdyż przybliżyła do odpowiedzi na pytanie, jakim szacunkiem Kościół darzy Księgę Psalmów, jak jest nią pouczony i karmiony, do czego werset psalmiczny inspiruje w liturgii, jak został zastosowany w celebracji liturgicznej godzin kanonicznych, uprzywilejowanej przestrzeni słowa Bożego, w elemencie oficjum zwanym *Preces*.

1. Ogólna charakterystyka dorobku naukowego ks. dra Jarosława Supersona SAC

W naukowym dorobku ks. dra Jarosława Supersona SAC oprócz pracy habilitacyjnej pt. *Wersety psalmiczne w preces godzin kanonicznych. Studium historyczno-liturgiczne*, Kraków 2015, która będzie omówiona osobno, należy odnotować następujące dokonania: Ks. dr Jarosław Duperson SAC jest autorem 6 książek, redaktorem 2 publikacji w serii Ad Dominum prowadzonej przez Katedrę Teologii Liturgii na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie, współredaktorem 3 książek, autorem 3 podhaseł w Encyklopedii Katolickiej, autorem 15 artykułów w punktowanych czasopismach naukowych, 8 artykułów w monografiach bądź pracach zbiorowych, 11 sprawozdań i innych artykułów zamieszczanych głównie w czasopiśmie „Homo Dei”.

W dorobku naukowym ks. dra Jarosława Supersona SAC wyraźnie widać wpływ rzymskiej szkoły liturgicznej. Można to zauważyć w rozprawie licencjackiej pt. *Le antifone della solennità di Cristo Re nella Liturgia delle Ore*. Praca ta została napisana pod kierunkiem prof. Rubéna Leikama OS, a także w pracy doktorskiej pt. *La solennità di Cristo Re nella Liturgia delle Ore*. Moderatorem pracy był prof. Rubén Leikam OSB, a recenzentami: prof. Renato De Zan i prof. Patrick Regan OSB. Przedstawione prace spełniały wszelkie normy metodologiczne dotyczące pracy naukowej w obszarze teologii, odwołując się do najnowszych opracowań metodologii. Zgromadzone materiały w trakcie pisania rozprawy doktorskiej Habilitant wykorzystał w publikacjach wydanych w j. polskim: *Historia uroczystości Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2005, ss. 102; ISBN 83-7318-500-3 oraz *I Nieszpory uroczystości Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata w Liturgia horarum. Źródła – historia – teologia*, Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, Kraków 2007, ss. 130; ISBN 978-83-7438-120-8.

Analizując dorobek naukowy Ks. Jarosława Supersona można zauważyć, że w jego publikacjach pojawiają się pewne tematy i koncepcje, które zdają się korespondować z niektórymi tematami teologicznymi, obecnymi także w aktualnej debacie teologicznej, jak chociażby problem kształtowania przestrzeni celebracji liturgii *Ołtarz, krzyż i kierunek zanoszonych modlitw*, Wydawnictwo Homo Dei, Kraków 2014, ss. 139; ISBN 978-83-64451-27-0, *Teologiczne usytuowanie ołtarza w świątyni chrześcijańskiej*, „Collectanea Theologica” LXXVIII (2008) nr 1, s. 110–129, *Krzyż – ołtarz – orientacja zanoszonych modlitw*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” LXV (2012) nr 3, s. 243–260.

Innym terenem zainteresowań badawczych Ks. Habilitanta są zagadnienia związane z celebracją sakramentów, np.: *Inicjacja liturgiczna*, red. A. SIELEPIN CHR, J. SUPERSON SAC, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Wydawnictwo Naukowe, Kraków 2011, ss. 246; ISBN 978-83-7438-295-3, *L'analisi del rito del battesimo nella Comunità Valdese (L'iniziazione cristiana nell'ambiente protestante)*, [w:] *Inicjacja liturgiczna*, red.: A. SIELEPIN CHR, J. SUPERSON SAC, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Wydawnictwo Naukowe, Kraków 2011, s. 177–200; *Modlitwa liturgiczna*, red. A. SIELEPIN CHR, J. SUPERSON SAC, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Wydawnictwo Naukowe, Kraków 2012, ss. 181; ISBN 978-83-7438-318-9. *Eucharystia na ołtarzu świata*, Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej, tom XIV serii *Studia*, red. S. KOPEREK CR, J. SZCZEPANIAK, W. ZUZIAK, W. PRZYCZYNA, J. MIECZKOWSKI, J. SUPERSON SAC, Wydawnictwo Naukowe PAT, Kraków 2006, ss. 427; ISBN 83-7438-051-9. *Eucharystia v obrade krstu detí a obrade birmovania*, [w:] *Vysluhovanie sviatostí podl'a malého trebníka (Recensione ruthena). Vedecká konferencia 25.–26 apríla 2006 na GTF PU v Prešove*, Prešov 2007, s. 199–208; ISBN 978-80-8068-613-0. *Nowy „Obrzęd małżeństwa” dla włoskiego Kościoła*, [w:] *Memoriale Domini. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu profesorowi Jerzemu Stefańskiemu w 70. rocznicę urodzin*, red. M. OLCZYK, W. RADECKI, Gniezno 2010, s. 607–617; ISBN 978-83-916905-9-8.

Ks. dr J. Supersona SAC jest autorem publikacji związane z historią liturgii: Jego zainteresowanie historią liturgii widać w następujących publikacjach: *Reformy liturgii a powrót do źródeł*, red.: J. MIECZKOWSKI, P. NOWAKOWSKI CM (seria: *Ad Fontes Liturgicos*, tom 4), zespół red. P. NOWAKOWSKI CM, J. MIECZKOWSKI, S. MIESZCZAK SCJ, J. SUPERSON SAC, Uniwersytet papieski Jana Pawła II w Krakowie, Wydawnictwo Naukowe, Kraków 2014, ss. 397; ISBN 978-83-7438-382-0, *Historia i teologia hymnu. Te saeculorum principem*, „Liturgia Sacra” XI (2005) nr 2, s. 387–393; *Pora Mszy św. w pierwszych wiekach chrześcijaństwa*, „Liturgia Sacra” XV (2009) nr 1, s. 5–15, *Historia stuy*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2011, ss. 88; ISBN 978-83-7505-727-0. *Stola – orarium – stula (pierwsze tysiąclecie Kościoła)*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” LXIII (2010) nr 2, s. 165–178; *Paliusz – współczesna forma i teorie o pochodzeniu*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” LXV (2012) nr 1, s. 85–100;

Oceniając dorobek naukowy ks. Jarosława Supersona należy zwrócić uwagę na publikacje, w których Autor analizuje genezę obchodów liturgicznych. Czyni to w następujących artykułach: *Uroczystość Najdroższej Krwi. Szkic historyczno-liturgiczny*, „Roczniki Teologiczne” tom LII (2005) z. 8, s. 363–373. *Preces Nieszporów uroczystości*

Chrystusa Króla Wszechświata, „Liturgia Sacra” XII (2006) nr 1, s. 17–30, *Obraz Chrystusa Króla w Liturgii godzin Kościoła. Uroczystość Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata*, „Liturgia Sacra” XIII (2007) nr 2, s. 393–409, *Uroczystość Najświętszego Serca Pana Jezusa*, „Liturgia Sacra” XIV (2008) nr 1, s. 53–67, *Świętowanie niedzieli przez udział w Eucharystii (panorama historyczna)*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” LXII (2009) nr 3, s. 165–182, *Woda w czasie Mszy świętej. Znak wody i jej symbolika*, „Liturgia Sacra” XV (2014) nr 1, s. 71–81, *La Messa votiva di Gesù cristo, Sommo ed Eterno sacerdote*, „Liturgia” XXXIV (2000), nr 160, s. 410–423, *La celebrazione di Maria nelle liturgie orientali (L'Analisi delle stanze da 7 a 12 dell'inno acathistos)*, [w:] *Modlitwa liturgiczna*, red. A. SIELEPIN CHR, J. SUPERSON SAC, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Wydawnictwo Naukowe, Kraków 2012, s. 35–54; ISBN 978-83-7438-318-9, *Kolekta uroczystości Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata – analiza hermeneutyczna*, [w:] *Confitemini Domino, quoniam bonus. Księga pamiątkowa dedykowana śp. księdzu profesorowi Adamowi Durakowi SDB (1949–2005)*, red. J. NOWAK, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2007, s. 353–386; ISBN 978-83-7072-429-0, *Hymn „Iesu, rex admirabilis”* [w:] *Introibo ad altare Dei*, Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej, tom XVI serii *Studia*, red. S. SZCZEPANIEC, J. MIECZKOWSKI, J. SUPERSON SAC, Wydawnictwo Naukowe PAT, Kraków 2008, s. 499–510, *Uroczystość Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata – „ostatnia ikona Jezusa Chrystusa*, [w:] *Mysterium Christi. (Podręcznik liturgiki ogólnej i szczegółowej)*, t. 6, *Rok liturgiczny*, red. W. ŚWIERZAWSKI, Zawichost–Kraków–Sandomierz 2013, s. 299–319, *Jezus Chrystus obecny w zgromadzeniu liturgicznym*, „Homo Dei” LXXXI (2012) nr 3 (304), s. 157–159.

Analiza dorobku naukowego Ks. Habilitanta ukazuje, że zajmuje on ważne miejsce w liturgicznym życiu Kościoła, tak w wymiarze jego refleksji teologicznej jak i działalności praktycznej. Z pełną satysfakcją i uznaniem należy stwierdzić, że jest on czynnym, uważnym i refleksyjnym obserwatorem nauczania i odnowy liturgicznej w Kościele w Polsce. Można powiedzieć po ocenie dorobku naukowego Ks. Habilitanta, że rozwija się poziom jego naukowej refleksji, zmierzającej do opracowań coraz bardziej dojrzałych. Należy z uznaniem zauważyć, że jest to bardzo bogaty dorobek naukowy. Oceniając dorobek naukowy Habilitanta mogę stwierdzić, że wyniki swoich rzetelnych badań Ks. J. Superson SAC stara się konsekwentnie utrzymać w wyznaczonych od początku ramach zagadnienia wpisując je w naukową dyskusję mobilizującą czytelnika do własnych przemyśleń. Promuje dorobek polskich liturgistów we włoskim środowisku W latach 2008–2010 współpracował z włoskim czasopismem „Liturgia”, czego owocem były trzy artykuły w nim opublikowane. Natomiast

w 2013 r. i 2015 r. włoskie czasopismo „Rivista liturgica” opublikowało jego dwa artykuły. Dzięki naukowej aktywności Habilitanta redaktorzy włoskich czasopism liturgicznych wyrażali chęć poznania naukowych dociekań polskiego środowiska odpowiedzialnego za wykład liturgiki.

2. Główne kierunki badań naukowych Księdza Habilitanta

Analiza dorobku naukowego Ks. Habilitanta oraz jego dorobek publicystyczny i dydaktyczny wskazują na następujące nurty jego badań naukowych:

Pierwszy obszar badań Ks. Habilitanta dotyczy zagadnień związanych z historią liturgii rzymskiej. W tym obszarze mieszczą się prace, które są wynikiem studiów w Rzymie ale także rozprawa habilitacyjna p.t. *Wersety psalmiczne w preces godzin kanonicznych. Studium historyczno-liturgiczne*, Tyniec, Wydawnictwo Benedyktynów 2015, ss. 456.

Ten kierunek badań Ks. Habilitanta jest ze wszech miar bardzo ważny i potrzebny. Jest on nie tylko wyrównaniem pewnego deficytu w zakresie naukowych opracowań polskich źródeł liturgicznych ale także jest znaczącym wkładem w badania nad historią liturgii rzymskiej.

Kolejny obszar badawczy wynika z zainteresowań Habilitanta sztuką sakralną i genezą szat liturgicznych. Podczas studiów w Papieskim Instytucie Liturgicznym w Rzymie Ks. J. Superson uczęszczał także na roczny kurs dla architektów specjalizujących się w projektowaniu przestrzeni liturgicznej i adaptacji istniejącej przestrzeni liturgicznej do wymogów liturgii sprawowanej w Kościele rzymskokatolickim po Soborze Watykańskim II. W ten obszar badawczy wpisuje się artykuł pt. *Teologiczne usytuowanie ołtarza w świątyni chrześcijańskiej*, „Collectanea Theologica” LXXVIII (2008) nr 1, s. 110–129, w którym jest mowa o miejscu ołtarza w przestrzeni liturgicznej i jego teologicznym uzasadnieniu. Natępny artykuł poświęcony temu zagadnieniu to *Krzyż – ołtarz – orientacja zanoszonych modlitw*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” LXV (2012) nr 3, s. 243–260 i książka pt. *Ołtarz, krzyż i kierunek zanoszonych modlitw*, Wydawnictwo Homo Dei, Kraków 2014, ss. 139. Efektem badania jest także oddanie po raz pierwszy polskiemu czytelnikowi treści apostolskiej konstytucji *Accepimus praestantium* autorstwa Benedykta XIV z 1746 r. (O zachowywaniu wizerunku ukrzyżowanego Zbawiciela na krzyżu wystawionym na ołtarzu).

Tematem genezy szat liturgicznych Habilitant zajął się, kiedy Papież Benedykt XVI ogłosił w Kościele Rok Kapłański, który trwał od 19 czerwca 2009 r. do 11 czerwca 2010 r. Już w czasach starożytnych powstał zwyczaj najpierw ubierania w stulę diakona, a następnie prezbitera i biskupa. O obecności stulę w liturgii Kościoła, jej pochodzeniu, sposobie

noszenia, modlitwach przy jej zakładaniu, symbolice i wypowiedzi magisterium Kościoła na jej temat mówi artykuł: *Stola – orarium – stula (pierwsze tysiąclecie Kościoła)*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” LXIII (2010) nr 2, s. 165–178, który następnie przyczynił się do powstania monografii pt. *Historia stuly*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2011, ss. 88.

Teorie odnośnie do pochodzenia paliusz i insygnium od XVII w. po czasy współczesne przedstawia artykuł pt. *Paliusz – współczesna forma i teorie o pochodzeniu*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” LXV (2012) nr 1, s. 85–100, który przez redaktorów renomowanego i specjalistycznego włoskiego czasopisma „Rivista Liturgica” został opublikowany w jego numerze tematycznym poświęconym liturgice w służbie nowemu humanizmowi pt. *Il pallio. La sua forma moderna e teorie sull'origine*, „Rivista Liturgica” CII (2015) nr 2, s. 235–251.

Następne miejsce zajmuje kierunek badań dotyczący uroczystości chrystologicznych ogłoszonych podczas pontyfikatu papieża Piusa IX oraz uroczystości Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata.

W swoich badaniach Habilitant przedstawił dwie uroczystości wpisane do liturgicznego kalendarza w XIX w. Pierwsza z nich dotyczy tematyki Krwi Chrystusa, której kultem interesowano się bardzo w pierwszej połowie XIX w. Artykuł pt. *Uroczystość Najdroższej Krwi. Szkic historyczno-liturgiczny*, „Roczniki Teologiczne” LII (2005) z. 8, s. 363–373 opisuje dość szczegółowo koleje ogłoszenia nowej uroczystości.

Druga uroczystością ogłoszoną przez papieża Piusa IX w 1856 r. jest uroczystość Najświętszego Serca Pana Jezusa. W artykule wydanym po polsku pt. *Uroczystość Najświętszego Serca Pana Jezusa*, „Liturgia Sacra” XIV (2008) nr 1, s. 53–67 i włosku pt. *Solennità del Sacro Cuore di Gesù*, „Liturgia” (Rivista mensile del Centro di Azione Liturgica) XLII (2008) nr 5 (219), s. 47–61 Ks. J. Superson przedstawił propagatorów kultu Serca Jezusa przed ogłoszeniem wskazanej uroczystości, jezuickie środowisko związane z czasopiśmie *Posłaniec Serca Jezusowego*, encykliki, w których jest mowa o Najświętszym Sercu Jezusa, i wypowiedzi historyków, którzy jak Daniele Menozzi w beatyfikacji Faustyny Kowalskiej przez papieża Jana Pawła II widzą wzmocnienie kultu Najświętszego Serca Jezusa obrazem przeszytego boku Jezusa miłosiernego.

Historia uroczystości Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata i obecność Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata w liturgii codziennej Ludu Bożego – Liturgii Godzin były przedmiotem rzymskich badań Habilitanta. Publikacje, które ukazały się na ten temat są tłumaczeniem niektórych części pracy doktorskiej, jej części opublikowanej po włosku, jaki i tej nieopublikowanej, i dodatkowo uzupełnione, zredagowane i dostosowane do potrzeb

polskiego czytelnika: *Historia uroczystości Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2005, ss. 102; *I Nieszpory uroczystości Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata w Liturgia horarum. Źródła – historia – teologia*, Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, Kraków 2007, ss. 130; *Preces Nieszporów uroczystości Chrystusa Króla Wszechświata*, „Liturgia Sacra” XII (2006) nr 1, s. 17–30; *Obraz Chrystusa Króla w Liturgii godzin Kościoła. Uroczystość Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata*, „Liturgia Sacra” XIII (2007) nr 2, s. 393–409; *Kolekta uroczystości Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata – analiza hermeneutyczna*, [w:] *Confitemini Domino, quoniam bonus. Księga pamiątkowa dedykowana śp. księdzu profesorowi Adamowi Durakowi SDB (1949–2005)*, red. J. NOWAK, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2007, s. 353–386; *Hymn „Iesu, rex admirabilis”* [w:] *Introibo ad altare Dei*, Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej, t. XVI serii *Studia*, red. S. SZCZEPANIEC, J. MIECZKOWSKI, J. SUPERSON SAC, Wydawnictwo Naukowe PAT, Kraków 2008, s. 499–510; *Uroczystość Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata – „ostatnia ikona Jezusa Chrystusa*, [w:] *Mysterium Christi. (Podręcznik liturgiki ogólnej i szczegółowej)*, t. 6, *Rok liturgiczny*, red. W. ŚWIERZAWSKI, Zawichost-Kraków-Sandomierz 2013, s. 299–319. Dzięki tym licznym i różnym publikacjom Ks. J. Superson SAC włączył się w dyskusję na temat rozumienia tytułu *Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata*, jak i pojmowania takich wyrażań, jak *Królestwo Boże* i *Królestwo Chrystusa*.

Kolejnym obszarem zainteresowań badawczych Habilitanta jest pora sprawowania Mszy Świętej oraz celebrowanie sakramentu chrztu, bierzmowania i małżeństwa. Ich rezultatem są artykuły wydane najpierw po polsku, a potem, w ramach propagowania polskiego dziedzictwa z zakresu badań nad liturgią, po włosku, pt. *Pora Mszy św. w pierwszych wiekach chrześcijaństwa*, „Liturgia Sacra” XV (2009) nr 1, s. 5–15; *Świętowanie niedzieli przez udział w Eucharystii (panorama historyczna)*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” LXII (2009) nr 3, s. 165–182; *Il tempo della S. Messa nei primi secoli del cristianesimo*, „Liturgia” (Rivista bimestrale del Centro di Azione Liturgica) XLIV (2010) nr 4 (233), s. 45–60; *Festeggiare con la S. Messa la domenica*, „Liturgia” (Rivista bimestrale del Centro di Azione Liturgica) XLIII (2009) nr 6 (229), s. 53–78. Artykuł pt. *Eucharistia v obrade krstu detí a obrade birmovania*, [w:] *Vysluhovanie sviatostí podl’a malého trebníka (Recensione ruthena). Vedecká konferencia 25–26 apríla 2006 na GTF PU v Prešove*, Prešov 2007, s. 199–208 przedstawia posoborową edycję w Polsce ksiąg liturgicznych przeznaczonych do sprawowania sakramentu chrztu i bierzmowania. Oba obrzędy stanowią część sakramentów inicjacji, jednak tylko dwa z trzech sakramentów. Dlatego w artykule zwrócono uwagę na umiejscowienie w nich

Eucharystii, jeśli wiemy, że jest ona uwieńczeniem chrześcijańskiego wtajemniczenia, a zarazem startem w drogę świadomego itinerarium wiary.

Artykuł pt. *Nowy „Obrzęd małżeństwa” dla włoskiego Kościoła*, [w:] *Memoriale Domini. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu profesorowi Jerzemu Stefańskiemu w 70. rocznicę urodzin*, red. M. OLCZYK, W. RADECKI, Gniezno 2010, s. 607–617 przedstawia długoletni proces jego tworzenia, jak i schemat jego sprawowania, który zawiera: pytania przed wyrażeniem konsensusu, wyrażenie konsensusu, przyjęcie konsensusu, błogosławieństwo obrączek i ich przekazanie, założenie małżonkom koron, błogosławieństwo małżonków wraz z rozciągnięciem welonu nad nowożeńcami. Dla obrzędu zredagowano nowy lekcjonarz, który podaje ponad 80 perykop biblijnych.

Krótką charakterystyką podstawowych nurtów naukowych poszukiwań Habilitanta wskazuje, że podejmuje on ważne zagadnienia liturgiki. Warto tu podkreślić interdyscyplinarność badań Habilitanta, m.in. dzięki częstemu odwoływaniu się do osiągnięć współczesnej chrystologii i eklezjologii oraz metody badań. W głównych swoich dokonaniach naukowych Ks. Habilitant jawi się jako fachowy liturgista upoważniony do tego, aby zabierał głos na tematy liturgiczne we współczesnych uwarunkowaniach życia Kościoła.

3. Rozprawa habilitacyjna

W zarysowanym powyżej kontekście działalności badawczej ks. Jarosława Supersona SAC oddzielne miejsce zajmuje przygotowana rozprawa habilitacyjna, której tytuł brzmi: *Wersety psalmiczne w preces godzin kanonicznych. Studium historyczno-liturgiczne*. Stanowi ona owoc dotychczasowych badań, wskazuje na relacje między Biblią i liturgią, a konkretnie na obecność słowa Bożego w *Preces* oficjum. Problematyka podjętego studium i jej aktualność dotyczy życia w Kościele i życia Kościoła. Jak zaznacza Autor rozprawy do wielu różnych zadań Kościoła należy nieustanne głoszenie słowa Bożego, które w liturgii ma miejsce uprzywilejowane. Zastosowane podczas sprawowania godzin kanonicznych wersety psalmiczne uczą, jak Kościół korzysta ze słowa Bożego, czym karmi wiernych Chrystusa, a zarazem jaka modlitwę wkłada w usta konkretnego zebranego zgromadzenia, które wyznaje swoją wiarę. Aktualna więc pozostaje potrzeba podjęcia zagadnienia, które ukazuje poznanie otrzymanego od Boga słowa zawartego w wersetach psalmicznych, jego zharmonizowanie z modlitwą ludzkiego serca i wyrażenie go przez wiernego jako własne.

Rozprawa habilitacyjna dotyczy fenomenu, jaki ma miejsce w liturgii, którym jest relacja między Biblią i liturgią, na obecności słowa Bożego w *Preces* oficjum. Ks. J. Superson SAC zauważa, że prace badawcze nad liturgią katolicką, a w tym i liturgią brewiarzową, reprezentowane pod koniec XIX w., w czasie prężnie działającego ruchu liturgicznego oraz po Soborze Watykańskim II sprawiły, że wiele liturgicznych schematów i zawartych w nich formuł ujrzało światło dzienne, przyczyniając się do odpowiedzi na nurtujące Kościół w XX w. pytanie o istotę liturgii.

Przygotowując rozprawę habilitacyjną Autor zastosował metodę historyczno-genetyczną. Dlatego też poszczególne źródła zostały zaprezentowane w sposób chronologiczny, tak aby czytelnik mógł odnotować pojawienie się w historii liturgii konkretnego rodzaju *Preces* wraz z umieszczonymi w nich wersetami psalmicznymi, dostrzegł jego rozwój i jego zanik. Habilitant w omawianej dysertacji zastosował także metodę deskryptywną i metodę porównawczą.

Problematyka zakreślona w temacie pracy, który wydaje się być zwarty i precyzyjnie określony, została omówiona w czterech rozdziałach ułożonych chronologicznie. Rozdział I: *Epoka starożytności (30–692)*; Rozdział II: *Epoka średniowiecza (692–1517)*, Rozdział III: *Epoka nowożytna (1517–1914)* i Rozdział IV: *Czasy najnowsze (od 1914 r.)*. Dysertacja została podzielona na cztery rozdziały zgodnie z periodyzacją zaproponowaną przez Mariana Banaszaka, chociaż inni autorzy przyjmują inny podział czasowy poszczególnych epok (np. S. Koperek w artykule „Rys historyczny rozwoju liturgii mszalnej”, [w:] *Mysterium Christi. (Podręcznik liturgiki ogólnej i szczegółowej)*, t. 3, *Msza święta*, red. W. ŚWIERZAWSKI, Kraków 1993 s. 23-61, starożytność kończy w 604 roku, średniowiecze w XV w., a czasy nowożytne rozpoczyna od reformy trydenckiej).

Podjęty temat obecności wersetu psalmicznego w *Preces* godzin kanonicznych uzupełnia lukę, jaka jest widoczna w literaturze odnośnie do studium słowa Bożego w oficjum. Na bardzo pozytywne podkreślenie zasługuje również bogaty materiał źródłowy i bibliograficzny jaki Autor zebrał do swojej pracy. Dotyczy to zarówno źródeł biblijnych i literatury przedmiotu.

Warto przedstawić kilka wniosków, wskazanych w rozprawie habilitacyjnej. Sam Autor nie pretenduje do tego, aby jego opracowanie miało wyczerpać problem i podkreśla liczne ograniczenia swojego studium. Przy podejściu tematycznym dokonane badanie z trudnością mogłoby odpowiedzieć na wszystkie wymagania metodologiczne dla odpowiedzi na postawione w pracy pytania. Stąd Autor słusznie pisze, że to studium nad tym elementem

kanonicznych godzin nadal jest otwarte, jak też otwarte jest źródło badań, jakie stanowią oficja rozlicznych zgromadzeń i tradycji zakonnych (s. 372).

Lektura rozprawy habilitacyjnej rodzi uznanie a w konsekwencji prowadzi do podkreślenia merytorycznych walorów osiągnięć. Trzeba z satysfakcją stwierdzić, że dokonane w dysertacji ustalenia posiadają znaczny walor naukowej oryginalności w penetrowaniu skarbcza liturgii i zrozumienia jej ciężaru teologicznego jako ilustracji chrześcijańskiej doktryny i praktyki życia oraz żywego źródła mądrości, pobożności i duchowości Kościoła. Bogactwo materiału teologiczno-liturgicznego zostało tu przez Autora wszechstronnie przeanalizowane z zastosowaniem właściwych zasad metodologii naukowej. Jego niekwestionowaną zasługą jest, że w swej rozprawie udokumentował racje liturgiczne. Modlitwy wstawiennicze Liturgii Godzin są jednocześnie uwielbieniem Boga, wyznaniem wiary w Niego, narracją o Jego obecności wśród swojego ludu. To wszystko sprawia, że *Preces* są zgodne ze starożytną tradycją aktualizowania usłyszanego podczas liturgii biblijnego słowa, przekładania go na szczegółowe i uniwersalne prośby.

Prezentacja treści teologicznych potwierdza dobrą orientację Autora w literaturze przedmiotu. Jednym z istotnych walorów ocenianej pracy jest widoczna przez wszystkie rozdziały kompetencja Autora jako wytrawnego liturgisty, ze swobodą poruszającego się nie tylko w polu refleksji nad historią liturgii, ale także teologicznej.

Lektura całości tej pracy przekonuje, że mamy do czynienia z opracowaniem niezwykle bogatym w treść. Autor dokonał ogromnego trudu przestudiowania obszernego materiału źródłowego. Praca jest bardzo starannie przygotowana i zaprezentowana pod względem formalnym. Także od tej strony ujawniła ona dobre przygotowanie metodologiczne jej Autora. Przede wszystkim uderza przejrzysta i logiczna struktura kompozycyjna rozprawy. Twierdzenia dobrze i obficie udokumentowane, co wskazuje na znajomość literatury przedmiotu. Język pracy, w którym jest napisana przez swą staranność i literacką poprawność ułatwia odbiór niełatwej niekiedy treści tego opracowania. Lektura tej książki przekonuje, że pracę habilitacyjną ks. dr J. Supersona SAC należy uznać za ważny przyczynek ubogacający liturgiczną refleksję. Jest to studium bardzo uszczegółowionego namysłu nad relacją między Biblią i liturgią.

4. Działalność dydaktyczna, administracyjna, duszpasterska oraz wychowawcza ks. dra Jarosława Supersona

Analiza tego pola aktywności Ks. Habilitanta prowadzi do przekonania, że mamy tu do

czynienia z rzadko spotykaną specyfiką dorobku, który nosi znamiona działalności naukowo-dydaktycznej ale także – co w tej dziedzinie teologicznej jest niezwykle ważne i korzystne – znamiona praktycznej działalności duszpasterskiej. Ks. J. Superson po powrocie do Polski w 2003 r. pierwsze kroki dydaktyczne stawiał ucząc liturgiki w Instytucie Teologicznym im. bł. Wincentego Kadłubka w Sandomierzu, w formie godzin zleconych na Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie i w pallotyńskim nowicjacie w Wadowicach.

W dniu 1 października 2004 r. rozpoczął pracę jako asystent przy Katedrze Teologii Liturgii na Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Dwa lata później został adiunktem przy Katedrze Historii Liturgii na Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, gdzie prowadził seminarium naukowe z liturgiki. Od 2010 r. jest adiunktem w Katedrze Teologii Liturgii na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Od 2004 r. jestem także członkiem Rady Instytutu Liturgicznego na Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej (Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II) w Krakowie.

Ks. J. Superson czynnie uczestniczył w licznych sympozjach i konferencjach liturgicznych, na których wygłaszał referaty, np. *Eucharistia v obrade krstu detí a obrade birmovania* podczas międzynarodowego sympozjum „Vysluhovanie sviatostí podl'a Malého trebníka (Recensione ruthena)”. Vedecká konferencia, 25–26 kwietnia 2006 r., Preszów, Słowacja, *Teologiczne usytuowanie ołtarza w świątyni chrześcijańskiej* (współautor J. Mieczkowski) podczas sympozjum „Architektura w służbie liturgii”, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, 17 kwietnia 2007 r., Warszawa, *Obraz Chrystusa Króla w liturgii Kościoła*, podczas sympozjum „Charyzmat Instytutu Świeckiego Chrystusa Króla”, 4 maja 2007 r., Gostyń, *Recepcja odnowy liturgicznej w Kościele w publikacjach „Ruchu Biblijnego i Liturgicznego”* podczas sympozjum „Sześćdziesiąt lat „Ruchu Biblijnego i Liturgicznego” w służbie odnowy biblijnej i liturgicznej w Polsce”, 20 listopada 2007 r., Kraków, *Pallottine Liturgy in the parish pastoral life (songs, texts, celebrations)*, podczas międzynarodowej konferencji „The pallottine Charism in the service of the parishes”. 10–18 września 2008 r., Rzym, *Woda w czasie Mszy Świętej*, podczas Festiwalu Nauki w Krakowie, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, 16 maja 2013 r., *Miejsce proklamacji słowa Bożego*, podczas sympozjum „Liturgia i Biblia (Pięćdziesięciolecie Biblii Tysiąclecia)”, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, 24 listopada 2015 r., Warszawa, *Stola – orarium – stula*, wykład podczas sesji otwartej dla członków Sekcji Liturgistów Polskiego Towarzystwa Teologicznego, Sala Kordelianum przy ul. św. Marka, 31 maja 2010 r., Kraków, *Krzyż w przestrzeni prezbiterium*, wykład podczas sesji otwartej dla członków Sekcji Liturgistów

Polskiego Towarzystwa Teologicznego, Sala Kordelianum przy ul. św. Marka, 17 marca 2015 r., Kraków, Uczestnicząc w konferencji naukowej: „Czy Chrystus używałby Powerpointa?” (28–29 listopada 2008 r., Krzeszowice k. Krakowa) brał udział w dyskusji panelowej. Jej przebieg został przedstawiony w ogólnopolskim czasopiśmie: *Czy Chrystus używałby Powerpointa?*, „Homo Dei” 79 (2010) nr 4, s. 81–96. Jest także współorganizowalem IV Międzynarodowe Sympozjum Liturgiczne *Ad fontes liturgicos*, które odbyło się w Krakowie w dniach 23-24 października 2013 r. pt. „Reformy liturgii a powrót do źródeł”.

Ks. J. Superson od 2007 r. jestem członkiem redakcji kwartalnika „Ruch Biblijny i Liturgiczny” wydawanego przez Polskie Towarzystwo Teologiczne z siedzibą w Krakowie. Kwartalnik ten został oceniany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego na 2015 r. na 11 punktów. Brał też udział w pracach nad Regulaminem Instytutu Liturgicznego na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie.

Mieszkając od sierpnia 2004 r. w domu Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego w Krakowie, Habilitant angażuje się w pracę duszpasterską w parafii pw. Matki Bożej Pocieszenia. Owocem tej pracy są m.in. wygłoszone liczne homilie i kazania. Bardzo często dotyczyły one słowa Bożego i liturgii jako ciągle bijącego źródła pełnego inspiracji dla codziennego życia chrześcijan. Analiza tego pola aktywności Ks. Habilitanta prowadzi do przekonania, że mamy tu do czynienia z rzadko spotykaną specyfiką dorobku, który nosi znamiona działalności naukowo-dydaktycznej ale także – co w tej dziedzinie teologicznej jest niezwykle ważne i korzystne – znamiona praktycznej działalności duszpasterskiej.

Ks. J. Superson SAC aktywnie włączył się w formację nadzwyczajnych szafarzy Komunii świętej w Archidiecezji Krakowskiej. Prowadził dla nich zajęcia z liturgiki (ćwiczenia) na zorganizowanym przez Archidiecezjalną Komisję Liturgiczną w Krakowie w latach 2006 – 2009, Kraków-Łagiewniki), a także wygłaszał referaty na dekanalnych spotkaniach nadzwyczajnych szafarzy Komunii świętej. Podczas kursu dla fotografów i operatorów kamer przedstawił wykład pt. „Formacja liturgiczna fotografujących i filmujących (24 września 2013 r., sala Kordelianum przy ul. św. Marka 10 w Krakowie).

5. Wniosek końcowy

Analiza naukowej, dydaktycznej, wychowawczej oraz publicystycznej aktywności ks. dra Jarosława Supersona SAC upoważnia mnie do stwierdzenia, że mamy do czynienia z pracownikiem naukowym i dydaktycznym o wysokim poziomie kompetencji, szczególnie w

zakresie teologii liturgii w pełni przygotowanym do samodzielnej drogi naukowej. Dał tego dowody w postaci poważnego dorobku naukowego i publicystycznego, a także dorobku dydaktycznego i wychowawczo-organizacyjnego. Jest wierny podstawowej dziedzinie, jaką jest dla niego liturgika. Praca habilitacyjna, którą przedstawił ma walor ambitnego naukowego studium. To upoważnia mnie do postawienia wniosku do Rady Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie o dopuszczenie ks. dra Jarosława Supersona SAC do dalszych etapów kolokwium habilitacyjnego, celem uzyskania stopnia doktora habilitowanego teologii w zakresie teologii liturgii.

A handwritten signature in blue ink, reading "Ks. Stanisław Anaszczuk". The signature is written in a cursive style with a horizontal line above the "s" in "Stanisław".

Wrocław, dnia 20.05.2016.